

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1921-05-13, iš Kauno - į Būgius

Kaip aš laukiu iš Tavęs laiško!

Kaip aš laukiu iš Tavęs laiško! Kas dieną paštui ateinant taip ir virpa širdis – ar bus, ar bus! Ir nieko. Taip norėčiau, kad Tu man parašytum!

Aš vis dar negaliu apsiprasti, kad Tu būtum išvažiavusi, kad Tavęs čia jau nebūtų. Rodos[,] ateisi Tu, rodos[,] atlankysi, rodos[,] priglausei prie krūtinės išsiverkti – iki gelmių. Kažkaip[,] rodos, dabar mano gyvenimas – tai sapnas tikrai, pabusių, rodos, ir būsiu vėlėi tavo – akyse, sieloj, gelmėj. Keista, aš nesuprantu, kaip tai atsitiko, kad Tavęs nebėra. Aš nenoriu tikėti, aš netikiu.

Kartais ilgas valandas esu vienas. Taip, slankau kaip šešėlis, kardenuosiu, dūmoju. Ir dabar man taip aiškiai, taip ryškiai stovi akyse Tavo paveikslas. Man rodos, kad aš niekuomet Tavęs nejaučiau taip artima, taip skaisčia, taip mylima, kaip dabar. Užmerkiu akis ir noriu įsivaizduot tavo veidą, kaip gula linijos, kokios varsos spindi. Aš veido negaliu įsivaizdinti – kažkaip aš jaučiu tikrai, kad Tu esi, kad Tu alsuoji, kad Tavo jaunos mintys auga ir klesti, kad Tu myli. Ir štai vėlėi aš nesuprantu – juk Tau būnant čionai aš taip retai tesakydavau – myliu – bet dabar aš klausaus[,] kaip tas žodis skamba, kaip jis parašytas atrodo, kaip raidės viena paskui kitą gula – ir man taip gera apie tą žodį galvoti[.] Aš manau[,] kad mano širdy kito žodžio dabar ir būti nėra, aš manau, kad mano kraujas vyniodamasis tuo tikrai žodžiu tegyvas ir kad širdy mano – to žodžio milijonų milijonai, ir aš žinau, kad tai yra vienas vienužis žodis, – ir toks geras.

Ir vėl keista, ir vėl aš nieko nesuprantu: man taip gera galvoti apie Tave. Aš net manyčiau, kad aš galvodamas apie tave laimingas esu, jeigu ne ašaros, kartais ištrykštančios. Bet Tu nemanyk, kad aš verkiu – aš tik taip sau jas nusišluostau. Ir man rodos, kad jos turėtų būti labai gražios – juk aš Tau dūmodamas jas nusišluostau. Bet žinai ką, aš manau, aš būčiau dar laimingesnis – kad aš galėčiau paverkti – juk visa tatai tau būtų. Bet man taip kažkodel šiandie nesiverkia: aš tikrai sėdžiu susitraukęs kaip zuikelis, ir man taip norėtus, kad tu imtum ir paglostytum mano galvą. Bet aš taip nerašysiu, nes aš iš tikrųjų pravirksiu, o tuomet ir tas paveikslas, kaip aš jį jaučiu dabar[,] nebus toks švelnas, nebus toks grakštus, nebus toks geras-geras.

Kodel aš seniau nežinojau, kad Tu man tiek esi brangi? Kodel aš seniau nejutau, kad visa siela nuėjau į Tave – ir kažkur aš dingau. Ir, rodos, kad manęs visai ir būti nėra, kad tėra tik tavo toks švelnus, toks geras paveikslas, ir šalia tik dvi mažytės ašarėlės. Juk tu tokia gera, tokia gera esi. Tu nebijok, aš neverksiu, aš tik taip sau, trupučiuką, kad Tave dar labiau mylėčiau. Juk Tu nori, kad aš Tave mylėčiau. Aš norėčiau taip susigūžti po tavo kojų kaip našlaitėlis mažučiuukas po sparnu ir taip glūdėti. Bet kodel aš negaliu įsivaizduoti, kaip Tavo veido linijos gula? Jaučiu[,] kad Tu alsuoji, kad Tu gyveni – bet juk ateis laikas, kad Tu ateisi ir priglausei mano galvą, ir paglostysi mano veidą – juk tiesa – kad aš pasauly ne vienas? Bet aš nenorėčiau tau tai rašyti – aš taip noriu susigūžęs patylėti. Aš manau, kad abelnai mano amžy nebuvo tokio laiko, kad aš tavęs nebūčiau mylėjęs. Juk aš nebūčiau galėjęs gyvas būti – bet juk aš gyvas buvau – reiškia[,] kažkur Tavo sieloj nuklydęs buvau...
- - - -

Šiandie penktadienis. Lygiai savaitė kaip Tu išvažiavai. Ką aš pergyvenau? Pagaliau nežinau. Stengiaus visą laiką kur nors įlįsti. Tai pas Julijų [1] vaikiojau šachmatais lošti, tai į koncertus[,] kurių jau šiuo metu buvo trys, tai į posėdžius, kurių buvo daugybė, tai su latvių artistais vazojau, tai šaukiau Kauno laikraštininkus organizuoti sąjungą sąryšy su atvažiavimu latvių ir estų laikraštininkų (apie 20 štukų) [2], tai važinėjau žiūrėti, kaip mašinomis žemę aria, tai orlaiviais padangėj lakiojau (3 kartus) [3], tai visokius raštpalaikius rašiau. Per tą laiką mes susigiminiavom su Vaclovu Biržiška [4], jis pasipasakojo apie savo praeitį – matai[,] mudu dviesi vieną vakarą Vytauto kalne praleidėme.

Paskui aš jį įkinkiau organizuoti latvių laikraštinių susitikimą, paskui susitarėm, kad jis man straipsnių rašytų. Dabar[,] rodos, atvažiavo jo žmona [5], tai šandie nebesimatėm.

Kaip ten pas Tave namie[?] [6] Kiek kartų į savaitę aš galėčiau Tau laišką išsiųsti[?] Aš norėčiau daugiau negu vieną kartą. Jei reikalinga, galėčiau kartais ir žinių parašyti – Tėvui [7], jei reikia. Jeigu bus patogu – atiduok jam labų dienų, jeigu ne – tai nieko nesakyk. Žinai, juokinga išėjo su Adomu [8]. Mane ir jį su žmona [9] pakvietė lakioti orlaiviais ir taip išėjo, kad aš turėjau užeit pas juos ir kartu važiuot automobiliu. Bet aš bijodamas[,] kad jie daug apie save nepradėtų manyti, nuėjau aerodromą pėsčias ir priverčiau vieną tipą paskambinti Adomui telefonu, kad aš labai atsiprašau negalėjęs užėti ir t[.] t. Atvažiavus Adomui, aš ir du karininkus sulipėm lakioti, antroji eilė turėjo lakioti Adomas su žmona. Jo žmona paprašė, kad vienas mūsų pasiliktu, kadangi ji su Adomu nenorinti lakioti. Išėjo, kad aš turėjau pasilikti ir paskui su Adomo žmona lakioti kartu. Ji[,] matyt[,] nori arčiau su manim pasipažinti ir nori man pataikauti – aš, žinoma, labai rimtas buvau ir laikiau fasoną. Kad nereikėtų važiuoti jų automobiliu atgal[,] aš vėl pabėgau.

Pasiėmiau Šimkui [10] rašyti libretto vienai operai [11] ir dar vieną darbą, apie kurį laiške rašyti nepatogu. Tai darbo turiu tiek ir tiek. Ir gerai turbūt – susitvarkysiu – ir Tu manęs nebebarsi, ar aš Tau geresnis būsiu.

Bet Tu juk man parašysi. Nors trupučiuką, kaip Tau reikalai eina, kuo Tau galėčiau padėti.

Seimo plenumė mūsų sąmata pirmu skaitymu jau praėjo, aš manau[,] greit Tau bus galima 400 markių iš redakcijos išsiųsti. Tavo vietoj nieko neturiu. Kirša [12] jau visai nebedirba, dirba Pajaujis [13]. O Tavo vietoj negaliu nieko gauti. O gal Tu sugrįši? Tai būtų gerai[.] Jei kaip – grįžk. Visi čia tavęs labai-labai gailis.

Kartą man Kirša išsipasakojo visas istorijas savo – vaje, vaje, koks jis nelaimingas.

Į redakciją kasdien užėina Tadas [14].

Iš Briuselio derybų [15] vargu kas tau išeis. Prie karo neprieis, bet nemalonumų gali dar būti.

Bet Tu man parašysi – aš baisiai, baisiai laikiu. Taip žinai – vienas, vienas, užmirštas. Ir fiziškai trupučiuką ne taip jaučiuos, kaip reikėtų, bet tai niekis.

O man rodos, kad Tu esi be galo gera. Tik aš bijau, kad Tau namie nebūtų sunku. Jei aš galėčiau būti ramus, kad pas Tave namie visa „gerai“ – tai aš gal ir visai neverkčiau. Bet ko aš niekus – juk aš „suaugęs vyras“ – ar ne tiesa? Aš taip norėčiau Tavo plaukus pabučiuoti ir užsidengti jais akis.

Pas mane kambary daug-daug alyvų – aš manau, kad ir Tu su jomis žydi.

Ar galima Tau daugiau rašyti negu vieną kartą į savaitę? O Tu man rašyk –

Būk palaiminta, gerute mano.

Tav Bol –
13/V 21

KOMENTARAI

- [1] Julius Abraitis (1890–1987), gydytojas, spaudos darbuotojas, „buvęs Jadvygos Čiurlionytės vyras, su kuriuo susidraugavo, kai Balys buvo neperskiriamas su Vale[rija] Čiurlionyte Maskvoje 1916–1918 m.“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS*, KC PENN, l. 2). 1921–1922 m. Sveikatos departamento medicinos skyriaus viršininkas, departamento vicedirektorius.
- [2] Kalbama apie pasirengimo darbus, artėjant pirmajai Pabaltijo žurnalistų konferencijai Kaune (1921-05-30).

- [3] Balys Sruoga buvo įstojęs į ką tik įsikūrusią aviacijos mokyklą, kurioje kartu dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą („Veikla Vilniuje ir Kaune 1919–1921 m.“, in: Balys Sruoga mūsų atsiminimuose, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 62). „Gera neatsimenu, kaip ir kada Balys turėjo reikalų su aviacijos mokykla. Atsimenu, kad 1920 m. pavasarį prisitaikydamas prie pažįstamų lakūnų, skraidydavo lėktuvais. Labai to norėjo! O kad 1919 m. jis buvo į tą mokyklą įstojęs, man Chicagoje pasakojo vienas iš buvusių lakūnų – Piaseckis, jau miręs. Ar tikrai buvo pradėjęs joje mokytis ir dėstyti lietuvių literatūrą – niekur negalėjau patikrinti. Vis tai žalios jaunystės troškimai!“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1978-10-10, [pasirašytas mašinraštis], l. 3r, in: LLTI TS).
- [4] Vaclovas Biržiška (1884–1956), bibliografas, teisininkas, publicistas. 1920–1925 m. dėstė Aukštuosiuose karininkų kursuose ir Karo mokykloje Kaune. Nuo 1921 m. Kaune buvo Valstybės centrinio knygyno vedėjo pavaduotojas, Valstybės archeologijos komisijos narys.
- [5] Bronislava Šėmytė-Biržiškienė (1879–1955), visuomenės veikėja. 1915–1922 m. dėstė Vilniaus lietuvių mokytojų kursuose ir lietuvių gimnazijoje. 1921–1922 m. Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto vicepirmininkė, kuri laiką globojo *Žiburėlio* prieglaudą.
- [6] „Mano tėvas grįžo į Lietuvą 1920 m., vargo pats vienas ūkininkaudamas. Tad norėdama jam padėti nors darbymečiu, atsisakiau iš tarnybos „Lietuvos“ redakcijoje, kur buvau Balio sekretorė“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS, KC PENN*, l. 4r).
- [7] Kazimieras Daugirdas (1865–1946), veterinarijos gydytojas, miškininkas, ūkininkas. Kaip liudijo Vanda Sruogienė, „[k]iek Balys prirašė anonimiškų straipsnių tėvui prašant – į „Ūkininko patarėją“ ir į kitus laikraščius miškininkystės, žemės ūkio reikalus iškeliant – šiandie to niekas nepatikrins“ (žr. Vanda Sruogienė, „Iš mūsų bendro gyvenimo“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, p. 108).
- [8] Adomas Daugirdas (1894–1979), jūrininkas, karininkas. „Adomas Daugirdas, mano pusbrolis, buvo tada autobataliono vadas, labai susirūpinęs mano draugyste su Baliu, bijojo, kad aš norėsiu už jo tekėti – tai būtų buvęs meزالiansas... Vėliau su įvykusi faktų susitaikė, bet į Balį visad kiek iš aukšto žiūrėjo. Artimų santykių nepalaikėm, tik likimas mus suvedė tremtyje, ir jis su žmona mudviem su dukra daug padėjo“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS, KC PENN*, l. 3).
- [9] Teklė Hulevičiūtė-Daugirdienė (1890–1979), akių gydytoja.
- [10] Stasys Šimkus (1887–1943), kompozitorius. 1921–1922 m. studijavo kompoziciją Leipcigo ir Berlyno konservatorijose.
- [11] Balys Sruoga buvo apsiėmęs sukurti kompozitoriui Stasiui Šimkui operos *Pagirėnai (Kaimas prie dvaro)* libretą pagal rašytojo Jono Žiliaus-Jonilos humoristinę poemą *Vestuvės*.
- [12] Faustas Kirša (1891–1964), poetas. 1919–1922 m. laikraščio *Lietuva* bendradarbis, literatūrinio priedo *Sekmoji diena* redaktorius.
- [13] Juozas Pajaujis (1894–1973?), publicistas. 1920–1923 m. (su pertrauka) Berlyno universitete studijavo teisės ir valstybės mokslus.
- [14] Tadas Petkevičius (1893–1964), teisininkas, diplomatas. 1918–1921 m. dirbo Ministrų kabineto reikalų vedėju. „Tadas Petkevičius buvo mano tėvo pusbrolis, bendradarbiavo su Baliu Maskvoje, „Santaros“ laikrašty, ir man atvažiavus į Maskvą studijuoti Komercijos institute, įvedė mane į lietuvių studentų draugystę, informavo apie lietuviškus reikalus, nes aš, augusi Ukrainoje, net lietuviškai nemokėjau. Aš jį vadindavau savo dvasios tėvu. Į mano draugystę su Baliu jis žiūrėjo su susirūpinimu, laikęs Balį nerimtu, nepastoviu, išpėdavęs mane nesusiartinti su juo per daug. 1920–1921 m. aš gyvenau pas jį, kai jis vedė Juliją Jablonskytę. Kai mano tėvas 1920 m. grįžo iš Ukrainos į Lietuvą ir buvo labai nepatenkintas jaunos valstybės reformomis (žemės reforma jį skaudžiai palietė, bet jis su ja susitaikė ir labai sėkmingai ūkininkavo), jis taip pat labai susirūpino mano artimumu su Baliu, mane įtarė vedant nemoralų gyvenimą ir buvo man labai rūstus ir kietas. Tadas tada stojo manęs prieš jį ginti. Jų seniau artimi santykiai pair. Taip pat ir Tado santykiai su Baliu atšalo – Tadas nepakęsdavo kitokios nuomonės, buvo despotiškas ir netolerantiškas. Ir mano santykiai su juo nebuvo tokie artimi kaip pradžioje“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS, KC PENN*, l. 4).

- [15] Kalbama apie 1921 m. balandžio mėnesio pabaigoje Briuselyje prasidėjusias derybas dėl pašlijusių Lietuvos ir Lenkijos santykių (Hymanso projektą). 1921-05-20 pateiktas pirmasis projekto variantas numatė Lietuvos ir Lenkijos federaciją ir Lietuvos prijungimą Lenkijai. Lietuvos vyriausybė ir delegacija buvo verčiamos siūlomą projektą priimti kaip derybų pagrindą.